

17.6.2014

Dnro 1374/4/13

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajujoja

Esittelijä: Esittelijäneuvos Harri Ojala

VANGIN KIRJEEN AVAAMINEN

1
KANTELU

- - -

Kirjoituksessa arvostellaan - - - asianajajalta saapuneen kirjeen avaamista - - -.

Lisäksi kantelija on yleisemmin tyytymätön kirjeiden tarkastamisjärjestelyihin ja vankipostin jakoon - - - vankilassa. - - -

Kantelija pyytää, että oikeusasiamies nostaisi syytteen asianajajan lähettämän kirjeen avaamisesta, koska menettelyllä on loukattu viestintäsalaisuutta. - - -

- - -

Lisäkirjoituksen mukaan asiamiehen kantelijalle lähettämä kirje on avattu - - - vankilassa myös myöhemmin.

- - -

3
RATKAISU

Katson, että - - - vankilassa on menetelty lainvastaisesti kun asianajan kantelijalle lähettämät kirjeet on avattu. - - -

Perustelen ratkaisuani seuraavasti.

- - -

3.2
Kirjeenvaihto

Asianajalta saapuneen kirjeen avaaminen ja tiedusteluun vastaaminen

Vankeuslain 12 luku. Kirjeenvaihto ja puhelut

1 §. Kirjeenvaihto ja postilähetysten tarkastaminen.

Vangilla on oikeus kirjeenvaihtoon. Vangille saapunut tai vangilta peräisin oleva suljettu kirje tai muu postilähetys saadaan tarkastaa läpivalaisemalla tai muulla vastaavalla tavalla sitä avaamatta sen tutkimiseksi, sisältääkö se 9 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettuja kiellettyjä aineita tai esineitä.

Vangille saapunut tai vangilta peräisin oleva kirje tai muu postilähetys saadaan avata ja sen sisältö tarkastaa lähetyksen sisältämää viestiä lukematta, jos lähetyksen muodosta tai koosta voidaan päätellä, että se sisältää muutakin kuin luottamuksellisen viestin, tai jos muutoin on perusteltua syytä epäillä, että se sisältää 1 momentissa tarkoitettuja kiellettyjä aineita tai esineitä. Tässä momentissa säädetyn estämättä saadaan suljetussa vankilassa olevalle vangille saapunut kirje tai muu postilähetys kuitenkin avata ja sen sisältö tarkastaa lähetyksen sisältämää viestiä lukematta sen selvittämiseksi, sisältääkö se mainitunlaisia aineita tai esineitä.

Jos tarkastuksen yhteydessä löydetään aineita tai esineitä, joita vangilla ei ole lupa pitää hallussaan, ne on otettava vankilassa säilytettäväksi. Rahavarat on merkittävä vangin tilille. Omaisuuden alkuperän laillisuutta epäiltäessä tehtävästä ilmoituksesta säädetään 19 luvun 1 §:ssä.

2 §. Viestin lukeminen ja jäljennöksen ottaminen. (16.3.2007/265)

Vangille saapunut tai vangilta peräisin oleva kirje, muu postilähetys tai viesti saadaan lukea, jos se on tarpeen kyseisen vangin rikostaustaan, hänen vankeusaikaiseen käyttäytymiseensä, lähetykseen tai sen lähettäjään liittyvästä perustellusta syytä rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi.

Kirjeestä, muusta postilähetyksestä tai viestistä saadaan ottaa jäljennös, jos sitä luettaessa käy ilmi, että se todennäköisesti sisältää suunnitelmia taikka tietoja:
1) rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta, tai sellaisen rikoksen rangaistavasta yrityksestä; taikka
2) huumausaineen käyttörikoksesta.

Tiedon ja jäljennöksen antamisesta poliisille tai muulle esitutkintaviranomaiselle säädetään 19 luvun 2 §:ssä. Jäljennösten säilyttämisestä ja hävittämisestä säädetään henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa annetussa laissa.

3 §. Kirjeenvaihto valvontaviranomaisten kanssa.

Vangin ja vankilan tai sen henkilökunnan toimintaa valvovan viranomaisen tai ihmisoikeuksien toteutumista valvovan toimielimen, jolle vangilla on kansainvälisten sopimusten mukaan valitus- tai kantelu-oikeus, välistä kirjeenvaihtoa ei saa tarkastaa eikä lukea.

Ulkomaisen vangin yhteydenpidosta diplomaattiseen edustustoon tai konsuliedustustoon säädetään 13 luvun 9 §:ssä.

4 §. Kirjeenvaihto asiamiehen kanssa.

Vangin asianajajalleen tai muulle oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 1 tai 5 momentissa tarkoitettulle oikeudenkäyntiasiamiehelle tai -avustajalle osoittamaa kirjettä tai muuta postilähetystä ei saa tarkastaa eikä lukea.

Vangille saapunut kirje tai muu postilähetys, jonka kirjekuoresta tai muutoin käy luotettavasti ilmi, että kirjeen lähettäjä on 1 momentissa tarkoitettu asiamies, saadaan vain vangin läsnä ollessa avata ja sen sisältö tarkastaa lähetyksen sisältämää viestiä lukematta, jos on syytä epäillä, että kirje sisältää 9 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettuja aineita tai esineitä. Tarkastuksessa noudatetaan muutoin, mitä 1 §:n 3 momentissa säädetään.

Selvitykset

Vankilan selvityksen mukaan kantelussa tarkoitettun kirjeen oli avannut epähuomiossa osaston vartija, koska paikalla ei ollut osaston rikosseuraamuskeskimiestä. Vartija ei ollut

tarkastustilanteessa huomannut asianajotoimiston leimaa. Hän oli leiman havaittuaan ymmärtänyt toimineensa virheellisesti ja sulkenut kirjeen tarkastamatta sisältöä ja lukematta asiapapereita. Käytäntönä - - - vankilassa on ollut, mikäli asiamieskirje avataan epähuomioissa, että kirjeen avaaja ottaa yhteyttä välittömästi vankiin, jolle kirje on kohdistettu ja pahoittelee tapahtunutta. Oman tehtäväalueensa ulkopuolella toiminut osaston vartija ei ole ymmärtänyt erehdyksen jälkeen ottaa yhteyttä vankiin vaan on toimittanut kirjeen uudelleen suljettuna vangille. Vankila on ohjeistanut vartijoita noudattamaan huolellisesti vankeuslain 12 luvun 4 §:n määräyksiä.

Selvityksessä tuodaan esiin myös se, että 1.4.2013 lukien kirjeiden tarkastaminen on kuulunut kirjevartijan tehtäviin. Aikaisemmin siitä vastasivat rikosseuraamusesimiehet. Uudella keskitetyllä järjestelyllä on tarkoitus parantaa vankien oikeusturvaa ja vähentää kirjeenvaihdon tarkastamisessa tapahtuvia inhimillisiä erehdyksiä.

Aluekeskuksen mukaan vankitietojärjestelmästä ilmenee, että kirjeen avaamisesta ei ole tehty merkintää järjestelmään.

Selvityksestä ilmenevän perusteella aluekeskus katsoo, että kirje on avattu erehdyksessä. Menettely on joka tapauksessa ollut vankeuslain 12 luvun 4 §:n vastainen.

Vankilan apulaisjohtaja on huomauttanut vartijaa menettelystä, ja häntä on ohjattu noudattamaan parempaa huolellisuutta. Vartijan kanssa on myös käyty läpi vankeuslain kirjeenvaihtoa koskevat säännökset ja niiden soveltaminen vankilassa.

Allekirjoittanut esittelijä on 6.6.2014 puhelimitse kuullut kirjeen avannutta vartija A:ta. A kertoi asiasta kuten vankilan selvityksessä on todettu. A korosti, että avaaminen oli tapahtunut erehdyksessä. Hän havaitsi vasta kirjeen avattuaan, että kuoresta ilmeni lähettäjän olleen asianajotoimiston.

Kannanotto

Totean, että vartijan menettely ei ole ollut vankeuslain 12 luvun 4 §:ssä mukaista. Kyse on kuitenkin selvityksen valossa ollut tahattomasta huolimattomuusvirheestä.

Asiassa on kysymys perustuslain turvaamasta viestinnän suojasta ja erityistä suojaa nauttivasta asianajollisesta kirjeenvaihdosta. Perustuslain suojaa nauttivan kirjesalaisuuden kyseessä ollessa voidaan lakia soveltavalta virkamieheltä odottaa erityistä tarkkuutta ja valppautta lain soveltamisen käytännön tilanteissa. Laillisuusvalvontakäytännössä on erityisesti korostettu vankien ja oikeudenkäyntiavustajien kirjeenvaihdon luottamuksellisuutta ja että siihen puuttuminen oli se sitten tahatonta tai harkittua, loukkaa voimakkaasti tätä luottamuksen suojaa.

Selvityksestä ilmenee, että nyt kyseessä olevan kirjeen on avannut osastovartija, jonka säännönmukaisiin tehtäviin kirjeenvaihdon tarkastaminen ei kuulu.

Mitä tulee tässä tarkoitetun asianajajan kirjeen avaamisen kantelussa tarkoitettuun rikosoikeudellisen vastuun arviointiin, totean, että korkein oikeus on tuomiossaan KKO 2012:81 arvioinut vankilan vartijan menettelyä Rikosseuraamuslaitoksesta tutkintavangille saapuneen kirjeen erehdyksessä tapahtunutta lainvastaista avaamisesta viestintäsalaisuuden loukkauksen näkökulmasta.

Korkein oikeus totesi muun ohella seuraavaa:

Viestintäsalaisuuden loukkaus

4. Rikoslain 38 luvun 3 §:n 1 momentin 1 kohdassa on säädetty rangaistavaksi viestintäsalaisuuden loukkauksena toiselle osoitetun kirjeen oikeudeton avaaminen. Rikoslain 3 luvun 5 §:n 2 momentista ilmenee, että rikoslaissa tarkoitettu teko on vain tahallisen rangaistava, ellei toisin ole säädetty. Viestintäsalaisuuden loukkausta ei ole säädetty rangaistavaksi tuottamuksellisena tekona, joten rangaistusvastuu edellyttää tahallisuutta.

5. Kirjeen avaaminen on edellä kohdassa 1 mainituin tavoin tapahtunut erehdyksessä. Vartija ei siten ole kirjettä avatessaan ollut tietoinen kaikkien niiden seikkojen käsillä olosta, joita viestintäsalaisuuden loukkauksen tunnusmerkistön täytyminen edellyttää. Kysymys ei siten ole ollut tahallisesta teosta eivätkä rangaistusvastuun edellytykset täyty.

Laillisuusvalvontakäytännössä asianajajakirjeen lainvastaista avaamista on pidetty edellä todetusti moitittavana. Menettelyä, joka on tapahtunut tuottamuksellisesti, kuten tässä inhimillisestä erehdyksestä, on pidetty sellaisena, että riittävänä toimenpide siitä on ollut huomautus. Tämän vuoksi huomautan vartija A:ta hänen lainvastaisesta menettelystään.

- - -

Lisäkirjoituksessa tarkoitettu asiamieskirjeen avaaminen

Oikeusohjeiden osalta viitataan edellä kirjeenvaihdon tarkastamisesta lausuttuun.

Vartija B on selvityksessään todennut (kuulemismuistio) avanneensa kantelijalle avustajan lähettämän kirjeen erehdyksessä. Havaittuaan, että kirje oli asiamiehen lähettämä, B kertoo välittömästi sulkeneensa kirjekuoren uudestaan ja laittaneensa kirjekuoreen tarralapun, jossa hän ilmoitti, että kirje on avattu erehdyksessä.

Totean, että B on menetellyt asiamiehen vangille lähettämän kirjeen avatessaan vankeuslain 12 luvun 4 §:n vastaisesti. Selvityksen mukaan avaaminen on tapahtunut muun vankipostin tarkastamisen yhteydessä ja erehdyksessä. Minulla ei ole perusteita epäillä B:n tätä koskevaa ilmoitusta. Tämän vuoksi katson riittäväksi, että huomautan vartija B:tä hänen lainvastaisesta menettelystään.

- - -

4 TOIMENPITEET

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n 1 momentin nojalla annan huomautuksen - - - vankilan vartijoita A:ta ja B:tä vastaisen varalle edellä kohdassa 3.2 selostetusta lainvastaisesta menettelystä. Tässä tarkoituksessa lähetän heille jäljennöksen tästä päätöksestäni.